

ISSN 0125-7447

VOLUME 25

NUMBER 26

JULY 1, 1994

รายงานการเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

DIVISION OF EPIDEMIOLOGY MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

สารบัญ (INDEX)

โรคพิษสุนัขบ้าในแมว

361

กองระบาดวิทยาและมูลนิธิวิจัยและพัฒนาอนามัย ขอเชิญเข้าร่วม

การสัมมนาระบาดวิทยาแห่งชาติ ครั้งที่ 12 วันที่ 3-5 สิงหาคม พ.ศ.2537

“ ระบาดวิทยาเพื่อคุณภาพการบริการสาธารณสุข ”

ณ โรงแรมมารศาสตร์ดิส ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร

โรคพิษสุนัขบ้าในแมว

โรคพิษสุนัขบ้า ยังเป็นปัญหาสาธารณสุขโรคหนึ่งของประเทศไทย แม้ว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา จำนวนผู้ป่วยตายด้วยโรคนี้ จะลดลงเหลือเพียงปีละประมาณ 100 คนเศษ หรือประมาณ 0.18 ต่อประชากรแสนคน แต่จำนวนผู้รับการฉีดวัคซีนป้องกันหลังจากสงสัยว่าจะรับเชื้อหรือรับเชื้อแล้ว ยังเพิ่มขึ้นจากอัตรา 135 เป็น 170 ต่อประชากรแสนคน ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่รับเชื้อมาจากสุนัข แต่ก็มีบ้างที่รับเชื้อมาจากแมวหรือสัตว์อื่นปีละ 2-3 คน

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นชนบทมากกว่าในเขตเมือง พบมากที่สุดในกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน และเด็กนักเรียนระดับชั้นประถมต้น คือ อายุระหว่าง 5 - 14 ปี (ประมาณร้อยละ 45 ของทุกกลุ่มอายุ) และพบในเด็กเพศชายมากกว่าเพศหญิงประมาณ 2 เท่า ภาคกลางมีผู้ป่วยตายสูงที่สุด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ รองลงมาตามลำดับ ภาคใต้มีปัญหาบ่อยโดยเฉพาะ 4 จังหวัดชายแดน

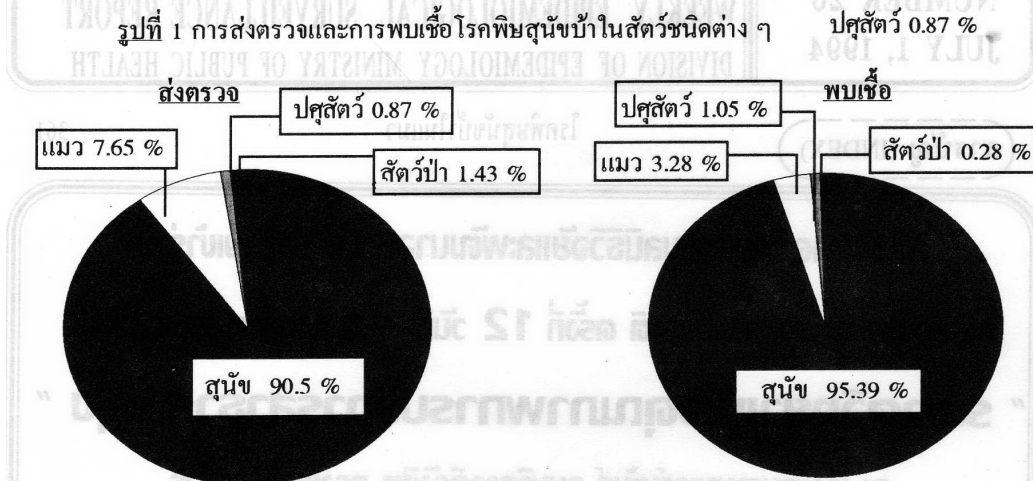
สัตว์พาหะนำโรคมายังคนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95 - 96) เป็นสุนัข ที่เหลือเป็นแมว ลิง ค่าง ชะนี นางอาย กระรอก พังพอน ส่วนสัตว์เศรษฐกิจพวกโค กระบือ ม้า สุกร แม้ว่าจะตรวจพบว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้าบ้าง แต่ไม่ได้เป็นปัญหาเพราะสัตว์เหล่านี้ มักไม่ได้กัดคน (รูปที่ 1)

โดยที่คนทั่วไปพอจะมีความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขอยู่บ้างแล้ว ส่วนในแมวนั้นมีคนที่รู้เรื่องนี้ค่อนข้างน้อย ดังนั้นจึงใคร่ขอความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าในแมว ให้ผู้รักแมวได้รู้จักวิธีการป้องกันตัวเองไว้บ้าง

โรคพิษสุนัขบ้าในแมวเกิดจากการที่แมวได้รับเชื้อไวรัสจากสัตว์ที่เป็นโรคนี้กัด ซึ่งส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นแมวด้วยกันหรือสุนัข ผู้เชี่ยวชาญองค์การอนามัยโลก (1973) รายงานไว้ว่า แมวมีความไวรับในการติดโรค

พิษสุนัขบ้ามากกว่าสุนัข ระยะฟักตัวของโรคจะอยู่ประมาณ 9 - 51 วัน โดยเฉลี่ย 19 วัน แต่ทั้งนี้เร็วหรือเร็วกว่านี้ก็ได้ ขึ้นกับจำนวนเชื้อไวรัสที่เข้าไปในร่างกายของสัตว์

รูปที่ 1 การส่งตรวจและการพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ชนิดต่าง ๆ

ที่มา : ห้องชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้า 22 แห่งทั่วประเทศ

อาการของโรค นายสัตวแพทย์สงคราม เหลืองทองคำ จากคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขียนถึงอาการของโรคพิษสุนัขบ้าในแมวว่า แบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะเริ่มแรก ระยะตื่นเต้น และระยะอัมพาต เช่นเดียวกับในสุนัข แต่การเปลี่ยนแปลงในระยะเริ่มแรกมักสั้นมากเพียงไม่เกินวันเดียว โดยแมวที่ชอยคลอเคลียกับเจ้าของอาจกัดหรือข่วนเจ้าของ แสดงอารมณ์เฉยเฉยฉาดปลิ้น หรืออาจหลบซุกซ่อนตัวในที่มืด เมื่อเข้าสู่ระยะตื่นเต้น จะเริ่มมีอาการกลืนน้ำลายไม่ลง น้ำลายไหล กลืนน้ำไม่ลง น้ำลายไม่สลับพันกัน ตามด้วยอาการทางระบบประสาท คุ้ยๆ ถ้ากักขังจะแสดงท่าทีพร้อมที่จะกัดหรือข่วน โดยเฉพาะเมื่อมองเห็นวัตถุเคลื่อนไหวผ่าน มีอาการกลืนลำบาก เนื่องจากเกิดอัมพาตของกล้ามเนื้อที่เกี่ยวข้อง โดยทั่วไประยะตื่นเต้นจะเป็นอยู่ 2 - 4 วัน ซึ่งเป็นช่วงที่เป็นอันตรายแก่เจ้าของอย่างมาก หลังจากนั้นจะเข้าสู่ระยะการเป็นอัมพาต ซึ่งส่วนมากมักจะพบในวันที่ 5 หลังจากเริ่มแสดงอาการ โดยเกิดอัมพาตจากขาหลังก่อน แล้วแผ่ขยายไปยังส่วนลำตัวและหัว จนทั่วตัวอย่างรวดเร็ว แล้วก็ตาย โรคพิษสุนัขบ้าในแมวที่ซึม (Dumb rabies) นั้น จะมีระยะตื่นเต้นสั้นมากหรือไม่พบเลย และมักจะไม่เห็นอาการกางห้อยตก (dropped jaws) เหมือนอย่างในสุนัข แต่จะมีอาการกินอาหารและกลืนน้ำลำบาก แล้วจะเป็นอัมพาตทั่วตัวและตายภายใน 3 - 4 วัน หลังจากเริ่มแสดงอาการ

จากประสบการณ์ของผู้เขียน ซึ่งทำงานเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า และประกอบการบำบัดโรคสัตว์ติดต่อกันมานานหลายปี พบว่า แมวที่สงสัยว่าจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้าเกือบทุกราย ที่เจ้าของใส่กรงนำไปหาจะมีอาการขนพอง ปากปิดไม่สนิท กางอู้งเลื้อยออกตลอดเวลา ตกใจง่าย ตาคูมองดูไม่เป็นมิตร จะใช้ขาน้ำตาบปทุกครั้งเมื่อถูกเร้า ถ้ามีอาการอย่างนี้มักจะตายภายใน 2 - 3 วัน เมื่อตายแล้วแนะนำให้เจ้าของนำไปตรวจ ก็พบว่า เป็นโรคพิษสุนัขบ้าทุกราย

การเฝ้าระวังทางห้องปฏิบัติการ

LABORATORY SURVEILLANCE

ตารางที่ 3 สรุปผลการแยกเชื้อจุลินทรีย์และปรสิตที่ทำให้เกิดโรค ประเทศไทย

ประจำสัปดาห์ที่ 23 (4-10 มิถุนายน 2537)

Table III Summary-Identification of Specified Bacteria, Virus and Protozoa, Thailand, Week ending, June 4-10, 1994 (23rd week)

Organism	Total	Cum	Positive		Province	Cum Positive	
	exam.	exam.	no.	%		no.	%
Rabies	169	3315	76	44.97	7	1715	51.73
B.anthraxis	0	111	0	0.00	0	0	0.00
B.pertussis	20	251	0	0.00	0	0	0.00
C.diphtheriae	51	1538	0	0.00	0	1	0.07
E.histolytica	1118	30123	11	0.98	5	357	1.19
Escherichia coli	1628	34587	13	0.80	6	808	2.34
Salmonella spp.	2164	49925	27	1.25	10	635	1.27
Salmonella typhi	1995	45763	2	0.10	1	28	0.06
Shigella spp.	2052	52014	83	4.04	16	820	1.58
S.aureus	3307	73399	151	4.57	18	2992	4.08
Streptococcus spp.	2964	68039	72	2.43	14	1233	1.81
Vibrio para.	2387	54580	25	1.05	10	1066	1.95
Plasmodium falciparum	4730	110431	24	0.51	6	790	0.72
Plasmodium vivax	4730	105925	6	0.13	5	264	0.25
Plasmodium unspecified	4730	108653	1	0.02	1	214	0.20
Trichinella spiralis	558	14415	0	0.00	0	0	0.00

* Province = จำนวนจังหวัดที่ตรวจพบเชื้อ, ** Cum positive = จำนวนพบเชื้อสะสมตั้งแต่ต้นปี
แหล่งข้อมูลหน่วยชั้นสูตรสาธารณสุข กองมาตรฐานชั้นสูตรสาธารณสุข

โรคพิษสุนัขบ้าในแมว (ต่อจากหน้า 362)

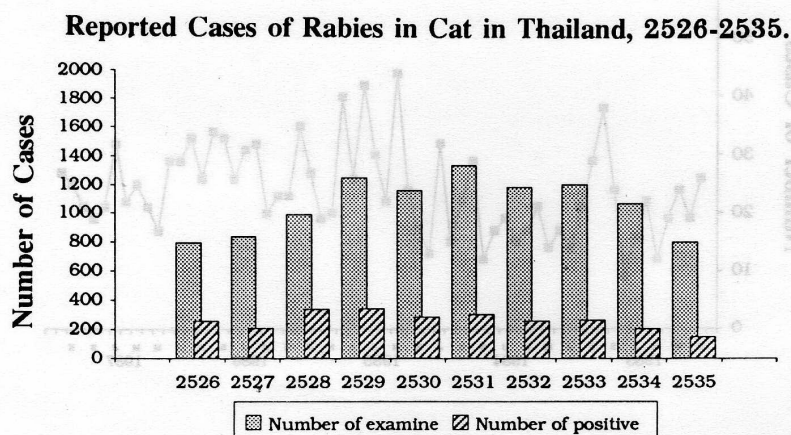
นอกจากนั้นแล้ว ข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่ห้องชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้า กองวิทยาศาสตร์ สภาวิทยาศาสตร์ไทย ก็พบว่า แมวที่เจ้าของสงสัยว่าจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ที่นำไปกักขังเพื่อดูอาการนั้น ส่วนมากจะเป็นพวกที่มีอาการ รุ่ยๆ ก้าวร้าว ผิดปกติ กัดเจ้าของ ตามีลักษณะหวาดระแวง อึ้งทำทาง เวลาเอาไม้แหลมจะกัดแน่น ลักษณะเด่น ที่เห็นอีกอย่างหนึ่งคือ ปลายจมูก ปาก เหงือก และลิ้น จะแดงกว่าปกติ อาการดังกล่าวจะเป็นอยู่ 1 - 2 วัน แล้วก็เป็นอัมพาต และตายในคืนวันที่ 2 หรือในวันที่ 3 เมื่อเอาสมองไปตรวจ ก็จะพบว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้าแทบทุกราย มีประชาชนส่วนน้อยที่เอาแมวป่วยที่มีลักษณะซึม ๆ ไม่กินอาหาร น้ำลายไหล เอาไปให้กักขังดูอาการ แมวพวกนี้ไม่ดุ ปากมักเปื่อยเป็นแผลกลิ้นเหмян เหงือก ลิ้น ริมฝีปากซีด อาการเหล่านี้ มักเกิดจากโรคไขหัดแมว ซึ่งเจ้าของไม่ค่อยรู้จักโรคนี้ สัตว์ป่วยอาจตายใน 10 วัน หรือนานกว่านี้ เมื่อตายแล้วเอาไปตรวจจะพบว่า มีเปอร์เซ็นต์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าไม่มากนัก

จากการเฝ้าระวังของกองระบาดวิทยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2526 - 2535 โดยรวบรวมข้อมูลจากห้องชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้าทั่วประเทศ รวม 22 แห่ง พบว่า ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา มีผู้ส่งหัวแมวไปตรวจปีละ 800 - 1,300 ตัวอย่างเศษ ๆ พบเป็นโรคพิษสุนัขบ้าปีละ 150 - 300 ตัว และพบเชื้อสูงสุดร้อยละ 34 ในปี พ.ศ. 2528 และต่ำสุดร้อยละ 19 ในปี พ.ศ. 2535 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการชันสูตรพิษสุนัขบ้าในแมว พ.ศ. 2526 - 2535

ปี พ.ศ.	จำนวนส่งตรวจ	จำนวนพบเชื้อ	เปอร์เซ็นต์การพบเชื้อ
2526	800	260	32.5
2527	841	212	25.2
2528	990	338	34.1
2529	1252	343	27.4
2530	1163	288	24.8
2531	1336	306	22.9
2532	1182	261	22.1
2533	1199	267	22.3
2534	1064	208	19.5
2535	802	152	18.9

ที่มา : กองระบาดวิทยา รวบรวมข้อมูลจากห้องชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้า 22 แห่งทั่วประเทศ

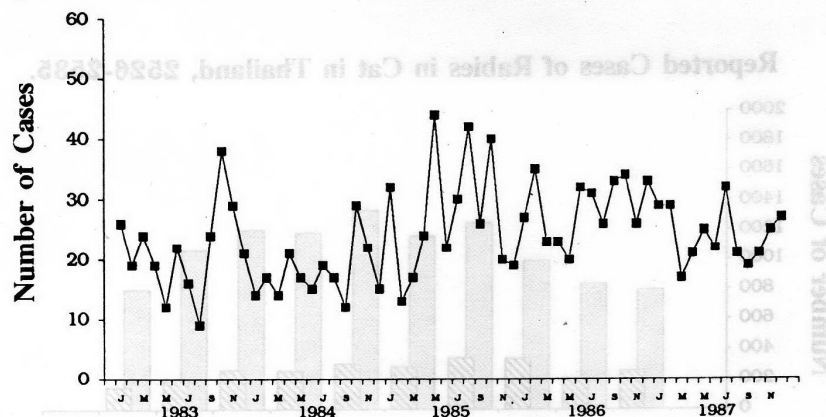

ตารางที่ 2 การตรวจพบโรคพิษสุนัขบ้าในแมวกระจายตามรายเดือน พ.ศ. 2526 - 2535

พ.ศ.		มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.
2526		23	19	24	19	12	22	16	9	24	38	29	21
2527		14	17	14	21	17	15	19	17	12	29	22	15
2528		32	13	17	24	44	22	30	42	26	40	20	19
2529		27	35	23	23	20	32	31	26	33	34	26	33
2530		29	29	17	21	25	22	32	21	19	21	25	27
Median 26-30		27	19	17	21	20	22	30	21	24	34	25	21
2531		23	19	25	27	35	25	23	20	31	31	19	28
2532		24	15	26	24	30	19	14	21	18	17	21	32
2533		16	19	24	17	29	13	18	36	31	15	27	22
2534		13	16	23	27	26	23	17	19	7	12	18	7
2535		13	9	15	12	9	9	13	12	13	15	18	14
Median 31-35		16	16	24	24	29	19	17	20	18	15	19	22

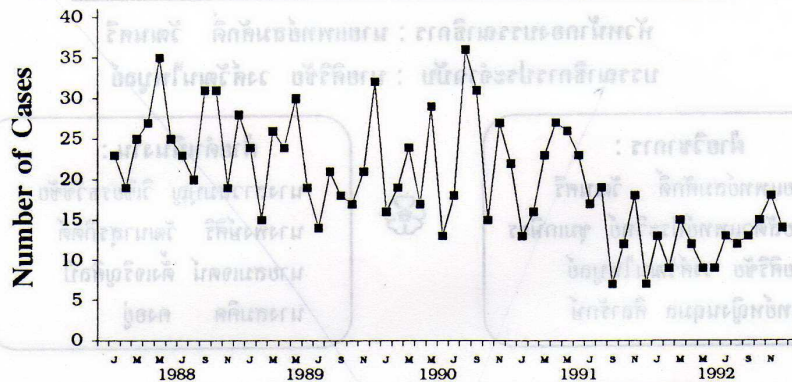
ที่มา : กองระบาดวิทยารวบรวมข้อมูลจากห้องชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้า 22 แห่งทั่วประเทศ

Reported Cases of Rabies in Cat by Month Thailand, 1983-1987.

Source : Division of Epidemiology

Reported Cases of Rabies in Cat by Month Thailand, 1988-1992.

จากตารางที่ 2 เมื่อดูจำนวนการพบเชื้อเป็นรายเดือนจากค่า Median ของปี 2526-2530 กับ Median ของปี 2531 - 2535 แล้ว พบว่า 5 ปีแรก พบเชื่อน้อยที่สุด (17 ตัว) ในเดือนมีนาคม และมากที่สุด (34 ตัว) ในเดือนตุลาคม ส่วนเดือนอื่น ๆ มีจำนวนใกล้เคียงกัน แต่ค่า Median ของปี พ.ศ.2531 -2535 จำนวนพบเชื้อต่ำที่สุด (15 ตัว) ในเดือนตุลาคม และสูงที่สุด (29 ตัว) ในเดือนพฤษภาคม ส่วนเดือนอื่นมีจำนวนพบเชื้อใกล้เคียงกัน แสดงว่า การเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในแมว ไม่มี Seasonal Variation ต่างกับสุนัข ซึ่งพบสูงปีละ 2 ช่วง คือปลายปีต่อต้นปี (พฤศจิกายน-มีนาคม) ช่วงหนึ่ง และกลางปี (กรกฎาคม-สิงหาคม) อีกช่วงหนึ่ง

โรคพิษสุนัขบ้าในแมวแม้ว่าจะพบน้อยกว่าสุนัข แต่ค่อนข้างจะน่ากลัวกว่า เพราะเจ้าของเลี้ยงในตัวอาคารบ้านเรือน ซึ่งแมวมีโอกาสคลอเคลียใกล้ชิดกับเจ้าของมากกว่า ยิ่งในช่วงที่แมวเป็นสัด (On Oestrous) โดยสัญชาตญาณแล้วแมวตัวผู้และแมวตัวเมียจะพยายามออกนอกบ้านเพื่อไปหาคู่ผสมพันธุ์กันจนได้ ไม่ว่าบ้านจะมีรั้วรอบขอบชิดสูงต่ำแค่ไหน ผิดกับสุนัขที่ไม่มีทางออกไปได้ถ้ากันรั้วดีและสูงพอ ที่ร้ายไปกว่านั้นคือ ในเวลาผสมพันธุ์ (Coitus) แมวตัวผู้จะกัดคอแมวตัวเมียไว้แน่นจนเป็นแผล หรือเป็นรอยข่วนจากเขี้ยวมีเลือดออก ทำให้ง่ายต่อการติดเชื้อไวรัสโรคพิษสุนัขบ้าได้

ดังนั้น ผู้ที่รักแมวและเลี้ยงแมวไว้ในบ้าน ควรอย่างยิ่งที่จะต้องเอาแมวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าปีละครั้ง โดยเริ่มเมื่อแมวมีอายุได้ประมาณ 3 - 3 เดือนครึ่ง แล้วแต่ความสมบูรณ์ของร่างกายของสัตว์ ทุกคนในบ้านก็จะปลอดภัยจากโรคนี้

เรียบเรียงโดย นายสัตวแพทย์ประวิทย์ ทุมเกษียร กลุ่มงานโรคติดเชื้อ

เอกสารอ้างอิง

1. โรคพิษสุนัขบ้าในปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง โดยนายสัตวแพทย์สงคราม เหลืองทองคำ ในโรคพิษสุนัขบ้า โดยประเสริฐ ทองเจริญ โรงพิมพ์อักษรสมัย 2523 หน้า 186 -201
2. WHO Expert Committee on Rabies Sixth Report SER.1973 No.523
3. บุญเลิศ ถ้าเลิศเดชา กองวิทยาศาสตร์ สภาเกษตรกรไทย (ข้อมูลติดต่อส่วนตัว)